

SINILEHMAD JA MEREHOBUSED

66. Pääle kalade ja muude harilikkude mereelanikkude arvatakse asuvat merepõhjas ka päris kuivamaa loomi ja eestkätt just lehmi (S. 32), kes olevat sinised kui meri ja keda kutsutaksegi sellepärast siniseiks lehmeks = si'nnist ni'emöd (lvÜ), öeldakse ka merelehmad = mje'r-niemöd (Ii, Sr, Pr) ja Lääne-Liivis maarjalehmad = mār'i-niemöd (Ii 38) (Vrdl. metsahaldjate siniseid lehmi § 53.). Need sinilehmad tulnud merest karjakaupa välja rannalegi, läind natukene mööda randa ja kadund jälle vette (Pz 8°). Kostrõg-külas Mats-talu rehe kohal tulnud kord merest välja üks sinine lehm; inimesed tahtnud püüda teda kinni, aga kui nad pääsnud talle ligi, siis lehm kadund õku, et sinine suits ainult järel (Kr 93). Teinekord nähtud rannal, kuis merest tulnud välja kümme suurt sinist lehma suurte udaratega; kui aga inimesed läind vaatama neid ligemale, siis nad kõik ujund merre tagasi (Pr 34).

Harilikult ei lepita siiski ainult lihtsa sinilehmade nägemisega, vaid sellele seltsib ka nende kinnipüüdmise motiiv: merelehmad tulnud niisama ilma karjaseta merest välja rannale, sellised sinised lehmad, ja inimesed võtnud nad endile (Ii 26°). Nõndaviisi need sinikat karva lehmad sugenend siia ilma (US. 64), nad olevat kõik mereelajate sorti, nagu vanasti ikka öeldud (Sr). Kui olevat selline udune ja vaga ilm, siis sinised lehmad tulevat merest välja randa sööma, nad söövat neid karuheinu, mida meie loomad ei söö; keegi õnnelaps läind just parajasti mööda, kui nad olnud rannikul, pole lasknud neid merre tagasi, ja niiviisi lehmad jäänd maa pääle; jutustaja endagi kodus olnud üks sinilehm, kel tihti vooland pisaraid, mispärast nemad lapsed arvand, et lehm kurvastab ja kurdab oma merekodu järele (Pr [189]). Iseendast merelehma kättesaamine on kaunis kerge: iga sinilehm, kelle ümber inimene saand käia ära keeru, jäänd kuivale maale inimeste kätte (Sr). Kord sinilehmad söönd rannal; keegi käind ringi ümber ühe lehma, ja see pole pääsnud enam merre tagasi, vaid jäänd siia randa ning sellest sugenendki meie sinised lehmad (L 40°). Luž-külas Tõranaigiz-oja man on karja mäletsemispaik ja koppel; säälsamas sisemaa pool soonestikku olnud ka siniste maarjalehmade mäletsemispaik; nad ise tulnud sinna merest välja, ja kui inimene läind neil üle tee enne nende vette tagasiminekut, siis saadud nad kätte, kuid nad olnud väga arad ja põgenend ikka inimeste liginedes kiiresti merre (Ii 38). Neil sinilehmel olnud haruldaset suured udarad; Vaid-külas Ruotš-talu kohal olnud neid rannal kogu kari, kord olnud üle kümne, kord viis lehma; tahetud minna neid lüpsma, kuid kus lehmad ajanud merre sisse et savad aina seljas (Pr 275). Ka need sinilehmad, keda saadud kätte ja kes jäänd kuivale maale, olnud väga suure lüpsiga (L), sellepärast neid hoitud otsekui niütelda tõukarja. Brõska-talus (Kr-küla kohal sisemaal) sündind kord päris sinine härg; siis perenaine seletand kohe, see vaja jätta eluloomaks, — see olevat neist merehärge; vasika vanemad ise pole olnud küll kumbki sinised (Pr). Rannarahva massiloomingule iseäranis armsaiks ja meeleldi käsiteldavaiks teeb sinilehmi aga veel ekstra see asjaolu, et neid peetakse nimelt mererahva koduloomeks ja et neil on ka oma karjased — imeilusad mereneitsid, kelledest jutustetakse mitmeidki lugusid. Lääneliivlased nimetavad neid karjaseid — nagu mereneitseid üldse — harilikult maarjaneitseiks (vt. § 63 ja 78). Need karjatanuvat imeilusasti lauldes oma sinilehmi rannal enne päikese tõusu

(L 23 — vt. § 63). Kord maarjaneitseid nähtud oma lehmega Däviin-järve ääres (L 63 — vt. § 63), teinekord nad karjatand Vananabal-järve rannal ja kudand ise sukka; Däviin-talu (L) inimesi juhtund mööda minema, nad läind vaatama ja küsind, mida neiid teevad; vastatud: “Kas te siis ei tea, et meie karjatame siin kohal lehmi?” (L [164]). — ükskord üks emakene läind pühapäeva hommikul vara põldude taha korjama õisi tee jaoks; ta läind läbi Vananabal-metsa ja näind rannal suuri siniseid lehmi söömas; inimesed käind säält igapäev mööda, ometi pole nähtud midagi, — eidekene aga läind just pühapäeva hommikul ja näind (Vrdl. § 65 XXI A b.); ta ise mõtelnud, kust need lehmad võinuksid saada siia ja kelle nad on; ta vaadand ja näind, et karjane olnud kah suur pikk ilus maarjaneitsi; siis talle “raband” meelde, et ema talle ikka kõnelnud mõnikord maarjaneitseist; ta mõelnud, et nüüd ta läheb enne teed korjama ja kui ta tuleb tagasi, siis ta katsub võtta ühe lehma ja viia koju; kuid kui ta tulnud tagasi, pole olnud enam mitte ühtki lehma (L 15).

Sinilehmade loo harilikuimaks või niiütelda normaalredaktsiooniks ongi just ühe lehma omistamine karjatavalt mereneitsilt. Mõnikord mereneitsi või ka mereema annab lehma ise, harilikumalt see aga jääb suure kiiruga kogemata rannale või võetakse vägisi, mis põhjustab karjase kibeda nutu, vahest isegi kättemaksu. Laskem järgneda vastavad lood. —

MAARJANEITSI NUTAB OMA LEHMA PÄRAST (S. 32)

Üks maarjaneitsi tulnud merest välja ranna äärde ühe peremehe platsi pääle karja. Peremees saand tema kätte ja ajand lehmad kinni. Siis ta “vagamees” (= maarjaneitsi) läind nuttes tagasi merre, kuna lehmad jäänd siia — seitse sinist lehma. Ja praegu iga sinine lehm on nende tõust. — L 101.

MAARJANEITSI MAKSAB KÄTTE LEHMADE RÖÖVIMISE EEST (S. 32)

Vanasti siin piki rannakünkaid olnud niite ja põlde. Ja siis ühe peremehe heinamaad olnud igal ööl söödetud karjale ära ning see olnud vanal Däviin-talu peremehel. Ta valvand järgi ja ühel hommikul ta saand kätte: sääll karjatand lehmi ilus neitsi pikkade kollaste juustega, ja lehmad olnud puha sinised. Peremees ajand lehmad kinni oma kodu. Neitsi palund väga, kuid peremees pole kuuland teda, vaid ajand lehmad koju. Siis see neitsi öelnud: “Nu, oota sa, ei sinul saa siis olema enam ei niitu ega põldu!” Ning maarjaneitsi läind merre tagasi, kibedasti nuttes.

Siis tõusnud selline hirmus mere poolt tuul ja torm, et ajand puha liiva merest välja ja matnud kõik need põllud ja niidud liiva alla, — sellepärast need paljad liivakünkad on täniseni meie rannas. Selleläbi tekkind siia ilma ka need sinised lehmad, — vana Däviin andnud neid oma küla peremeestele, igäuhele ühe, üheksa lehma olnud. — Nõnda jutustand seda lugu üks vana mees, kes ise veel näind neid endisi heinamaid piki randa. — L 73.

PERENAINE TAHAB TAPPA SINILEHMA (S. 32)

Kus Luž-küla kalmistu on, säääl jõekaldal tulnud merest välja maarjaneitsi karjatama lehmi — sinised need aina olnud. Ning maarjaneitsi andnud siis ühe sinilehma kellegile naisele, — nõnda siis sellised lehmad tekkindki.

See kingitud lehm jäänd vanaks. Perenaine kõnelnud, et homme vaja tappa ta maha. Hommikul mindud lauda manu, — pole olnud enam mitte ühtki lehma, laut tühi (Jõõn-talus see juhtund). Nüüd naine läind jõekaldale ja nutnud väga. Säääl tulnud maarjaneitsi, andnud muud lehmad kõik tagasi, ainult seda vana pole andnud ja öelnud naisele nii: “Mitte ilmas sa seda ära ütle enam, kui lähed lauda manu, et homme ma sind tapan maha!”

Pärast neid siniseid sugenend väga palju, kuid praegu pole küll näha enam mitte ühtki sinist. — L 54.

MEREEMA SAADAB VAESLAPSELE SINILEHMI (S. 32)

Mad'a ema olnud surnud. Tema võõrasema pole olnud küll selline kui muud võõrasemad, kelledele ei jõua teha meelepärast midagi ja kes oma võõraslapse üha sõitlevad ja peksavad. Selline ta pole olnud, ent sellest hoolimata Mad'a kartnud oma võõrasema väga, ning üksainus paha sõna selle suust teind tüdrukule enam. valu kui kolm ema lööginapsu.

Ükskord Mad'a olnud karjas. Võõrasema ajand teda sel hommikul väga vara üles, ja kui nüüd päeval päikene paistnud palavasti, siis Mad'a jäänd mättal istudes magama. Ärgates üles ta pole näind enam ühtki lehma. Plika kohkund ära, hüband üles ja hakand otsima lehmi. Käind puha ümberringi läbi — lehmi pole olnud. Mis teha?! Läind uuesti ja otsind, Kuni ta viimaks tulnud mereranda välja. Suurest käimisest väga väsind, ta istund rannas maha. Pisaraid tal veernud üle põskede, ja mõteldes, et ta saab nüüd võõrasemalt riielda, ta hakand nutma kõigest kurgust.

Seda kuulnud mereema. Tõusnud merepõhjast üles, tema küsind: “Tütarlaps, miks sina nõnda väga nutad?” Mereema hääl kostnud Mad'a kõrvus, otsekui kõnelnuks ta enda ema, kes küll ammu olnud surnud, kuid kelle hääl olnud tütrele ometi veel meeles. Sellepärast ka Mad'a põrmugi ei ole heitund ja jutustand mereemale kõik oma mured. Jutustand, et oma ema on surnud, et ta kardab võõrasema ja et nüüd tal kadund ära lehmad, keda hundid vist on murdnud maha. — “Ära muretse ühti lehmade pärast! las neid susi söögu! Et sa oled hää laps, sellepärast mina annan sulle nende asemele muid lehmi,” öelnud mereema ja kadund taas merre. Siis merest tulnud välja nii mitu lehma, palju olnud kadund, ainult mitte kirjud, nagu olnud Mad'a lehmad, — merest tulnud lehmad olnud sinised, nii sinised kui mere vesi. — 1 IrKet25 (1), 21r10.

MEREEMA KAOTAB SINILEHMA (S. 32)

Mereema tulnud karjatama oma lehmi öiti Suur-Lagedale (Kuolka nina kohal), ükskord hommikul kukk laulnud, ja mereema rutand ajama oma lehmi merre tagasi. Kuid sääl selles Suur-Lagedas on ühes otsas suur org, ning üks lehm unund sinna orgu, mereema pole tend näind. — Hommikul Kuolka-küla mehed tulnud randa ja näind, kuis üks sinine lehm söönd sääl orus. Mehed läind manu vaatama, kas see ikka on lehm, — ja see olnud tõesti lehm. Siis nad ajand lehma koju, ja sellest need sinised lehmad ongi sügenend. — V 16.

“KIRJAK, MUSTIK, URUU!” (S. 32)

Sinised lehmad tulnud merest välja. Siis tulnud kaks neidu neile järgi “hurjutades” s.t. häälitseades kutsuvalt: “Kirju pää, Must pää, uruu! Kirju pää, Must pää, uruu!” Inimesed aga Vana Ruotš-talus (V) pidand ühe lehma kinni. Noorad (vt. § 64) tulnud otsima, olnud lehmel järel ja ajand nad merre tagasi. — Ir 24.

“GRIET, AJA LEHMAD MERRE !” (S. 32)

9 varianti (lvI): 1 Kärkluvaks SDP VII 42 (Literaarselt ümbertöötet kirjeldus. Selle tõlgitsemisel on jäetud kõrva ilustuiseks vahelepõimitud läti dainad.) — 2 Sr 52 — 3 Kr 16, 4 Kr 98. — 5 V 49, 6 V 115 — 7 Kl Set, 8 Kl 14, 9 Kl (37).

- I A a Vanasti, kaua aastaid tagasi, enne esimest tuletorni Kuolkas (nii siis enne 1532. aastat) meie rannik olnud hoopis teiselaadiline kui praegu: pole olnud siis veel kõrvelisi liivakünkaid, mis valendavad praegu piki randa ja kus midagi ei kasva, vaid toredad niidud ja mühavad lehtpuude metsad täis vahtraid, pärni, tammi olnud otse mererannal, nii et puude oksad laksund vastu laineid. Merel sõitnud laevu, ja võõraidki tulnud otsima siit helmeid. Tulnud randa, teind tule pärnade alla ja puhand siin. Võõrad neid punund siin siis pärgi ja viind need Saksamaale, kus imeteldud, kus küll öitsevad sellised õied. Puud olnud nii suured, et ühest tüvest saadud paat. Isegi Riia saksad lasknud teha sinseist pärnest oma kohtulauad (1).
- b Puude all haljendand lopsakas rohi. Ja mereemagi saatnud oma meretütteid karjatama randa sinilehmi vara hommikuti ja lõunaajal, kui inimesi pole olnud rannal (1).
- B a Vanasti sääl Kuolka maaninal kasvand lehtpuid (8).
- b Siis mereneitsid tulnud sinna välja karjatama oma lehmi, ja need lehmad olnud sinised kui merevesi (3).
- C Varemalt meie rannikul rohi kasvand mereni, liiva pole olnudki, vaid lehtpuud kasvand otse rannal, oksad hõljund vee kohal ja paadid liikund nende all (9).

- D aa Mereneitsid karjatand Kuolka-nina metsas siniseid lehmi (4).
 ab Mererahvas või nōrōd (vt. § 64) karjatand lehmi rannal, sinised lehmad olnud (6).
 ac Kuolka-ninas kaks karjast ajand sinilehmi merest heinamaale karja, nagu kord nähtud (7).
 ad Vaid-külas Ruotš-talu tara otsas, säääl tulnud merest välja siniseid lehmi ja mererahvast (8).
- E Ühel naisel pole olnud endal ühtki lehma (2).
- II A Siis (1, 3), ükskord (3, 4) ühel pühapäeva (2) hommikul (1, 2) keegi naine läind Kuolka poole (1, 2) ~ “suurest rannast” “pisikese mere” (s.t. Riia-lahe) poole (3, 4).
- B Üks mees läind metsa puid raiuma ja läind üle Suure Lageda (Kuolka ninal) läbi (5).
- C Kuivamaa inimesi läind parajasti sääält kohalt mööda (6).
- D Naised läind metsa marjule sinna kohta, kus olnud need lehmad (8).
- E Üks mees tulnud Pitrōg-külast Kolka (9).
- III A Säääl teel ta näind karja sinilehmi ja kuulnud väga ilusat karjalaulu viit arusaamatute sõnadega, näind ka laulja enda tamme all pärga punumas. See olnud valgeis riideis neid lüheldase seeliku ja punase jakiga, väga ilusa näoga, katmata pääga, palja jalu ja valgete käharate juustega, mis lehvind tal lahtiselt seljal (1).
- B Säääl söönd suur kari siniseid lehmi rannal. Metsaveeres olnud üks neitsi, selline lüheldane, punatriibuline seelik seljas (2).
- C Siis karjatand säääl parajasti kaks mereneitsit oma lehmi (3, 4).
- D Mees näind, kuis kolm karjast hoidnud lehmi ja kõik lehmad olnud sinised. Mees läind mööda ja hakand puid raiuma. Natukene raiund, siis ta mõelnud: vaja minna koju ütlemä muilegi, et tulgu vaatama, kus on sellised sinised lehmad. Ta läind koju ütlemä, ja siis ka tulnud inimesi, küll suuri, küll väikesi vaatama (5).
- E Suure ranna pool Kuolka nina tulnud merest välja sinilehmi sööma murul värsket rohtu. Lehmi karjatama tulnud kaasa kolla juukseline neitsi, kuna teine neid jäänd merre vaatama. — Mees peatund imestuses (9).
- F Inimesed näind lehmi ja läind neid püüdma (7).
- IV a Mererahvas (8) ~ üks karjaseist (1, 2, 5) ~ merre jäänd neid (9) silmand võörast naist (1, 2) ~ tulijat (9) ~ tulijaid (5, 8)
 b ja siis karjaneid hüüdnud heledasti (1) kaaslasele (1—4, 6, 9) ~ muile karjaseile (5) liivi keeli (1):
 ba “Grieta, Grieta, aja lehmad merre!” (1).
 bb “Griet, aja lehmad merre! Minge merre, lehmad, minge merre!” (2).
 bc “Griet(a), Griet(a), ajame lehmad merre!” (3, 4).
 bd “Va mis sääält tuleb inimesi! ajame lehmad merre!” (5).
 be “Īl'dža, rutta ajada! maainimesed tulevad!” (6).
 bf “Telli! Letti V (Lehmanimed.) (7).
 bg “Trin, Grietō, Maři, ajage lehmad tagasi, ajage lehmad tagasi! maarahvas tulevad, maarahvas tulevad!” (8).
 bh “Grieta, Grieta, Grieta!” (9).

- V A Mõlemad nad plaksutand kolm korda käsi ja hüüdnud võõraid sõnu (1). Lehmad tõstnud pääd (1) ja kadundki merre (1, 2, 8).
- B Karjased võtnud ja ajandki siis lehmad merre tagasi (3, 5, 6, 7, 8).
- C Karjaneid pöördund kohe kõigi lehmega merre (9).
- VI A a Ainult üks lehm joosnud metsa (1, 9) ~ jäänd sinnasamasse maa pääle (2, 3) sööma (2) ega ole läind ühes muudega tagasi merre (2, 4), vaid läind hoopis teisele poole (4).
- b Neid joosnud lehmale küll järgi, pole saand aga kätte; muud lehmad kadund kõik merre (9).
- B Kuid suure ruttamisega karjased pole märgand, et üks lehm söönd säääl suures augus ja jäändki sinna (5).
- C Mõned lehmad jäänd rannale (7).
- VII A a Naine mõistnud: need on merelehmad ja nāra'd. Ta palund end mitte peljata, mis-pääle karjased vastand "Gan-i-mora ra-mo-ra ra-ma-ra ga-ma-ra" ja kadund pisar-silmi merre (1).
- b Kuid veel kaua nad hōljund veepinnal, viibates käte ja pääga; viimaks mõlemad tõusnud üsna kõrgele veest välja ja näidand metsa poole, kadund siis vette, ning keegi pole näind neid enam pärast (1).
- B Siis mereneitsi öelnud sellele maanaisele, võtku ta endale see lehm, kes jäänd sinna rannale (2).
- VIII A Naine läind edasi, leidnud lehma ega ole mõtelnudki alul ajada seda koju, kuid lehm liginend ise ja lasknud silitella end, nii et naine võtnud siis ja viind tema koju (1).
- B Naine läind lehmale manu, pannud sellele räti ümber kaela, ja lehm tulnud ilusasti koos naisega koju (2).
- C Siis see naine võtnud selle lehma endale (3).
- D Kui see naine tulnud "pisikeselt rannalt" tagasi, siis see lehm olnud veel säääl Nana (s.t. maanina) metsas. Naine ajand siis lehma endale koju (4).
- E Inimesed näind seda lehma augus, läind ja viind tema koju, hakand kasvatama (5).
- IX A Nii on tekkind siis sinilehmade tõug, keda tänini kutsutakse merelehmeks; ka ristinimi Grieta saand selleläbi populaarseks (1).
- B Sellest lehmast on sugenendki kõik sinised lehmad (2, 9).
- C Ning nõnda need sinilehmad on sugenend maa pääle (3) ~ siia (4) ~ siia Kurg-maale Saaremaalt, kus neid olevat enam (5).
- X Enne nähtud neid neitseid alatasa: nad mängind ja kammind juukseid Nana-laiul (9). Kuid pärast seda keegi pole näind neid enam (1, 9).

Asudes otsima liivi sinilehmade motiivile paralleele mujalt, pöördume muidugi kõigepäält läti poole ja satume siin jälle korraks — nagu veemütoloogia puhul üldse — iseloomustava nähtuse ette, et kogu trükki pääsnud läti vanavara sisaldab siniseist merelehmest ainult kaks notiitsi ja needki põlvenevad mõlemad — liivi rannikult! Üks neist (LP VII 641 (14) < Jürnieku Kalendars (= Meremeeste kalender!) 1901.) sarnaneb peaaegu sõnasõnalt eelpool esitet Kärkluvalk'i kirjeldusele (vt. "Griet, aja lehmad merre!"), nii et tahtmata sunnib

meid oletama mõlema ülestähenduse vahel ligemat sugulust kui mitte otse ühist algupära. Teises märkuses kõneldakse pühadest neitseist, keda ju liivlasedki segavad ära maarjaneitsitega ja säält siis edasi ka mereneitsitega (vt. § 23 ja 78). Notiits ise on järgmine. —

PÜHADE NEITSITE NUDID LEHMAD

Pühad neitsid tulevat karjatama siia maa pääle oma iluisaid siniseid lehmi. Kui pugeda neile tasa ligi ja visata midagi pääle, kas riiet või muud midagi, siis püha neitsi pidavat jääma siia ilma. Kuiku-talu rahvas näind ikka mõnikord püha neitsit lahe niidul karjatamas oma sinilehmi. Kord õnnestund tabada teda kinni. Vaenekene palund vabastada end, — ta jätvat maha ühe lehma. Nii siis lastud ta valla. Lehm olnud nagu meiegi lehmad, ainult rammusam ja lüpsikam. Kõik meie sinised lehmad — nudipääd, mitte sarvilised — tekkinuvat pühade neitsite lehmost. Pühi neitseid võivat näha kõige enam jaanipäeva paigu. Kaugelt võidavat neid silmata, kuid nemad valvavat väga, et meie inimesed neid ei märkaks. — LP VII 641 (13) < JKr VI 33.

Vähe enam tuntakse merelehmi Eestis, olgugi et ka siin nende tundmine piirdub peamiselt saarte ja lääne rannikuga ning et siingi eraldi just nende kohta on ilmud ainult üks kahe-leheküljeline artikkel Eiseni sulest (Jõulu leht 1905 — J. Ploompoo 19-nes “Rahva leht”, lhk. 27—28; Merelehmad). Aga juba ammu enne Eisenit avaldab 1861. aastal Russwurm (SaHWÖR 94, Nr. 94) lookese sellest, kuis rannal rohi olnud ikka näritud (vrld. liivigi lugu “Maarjaneitsi maksab kätte”); siis talund valvand öösel ja näind, kuis merest tulnud välja suur kari siniseid või sinihalle lehme, naine karjatajaks kaasas; olnud imeilusad lehmad; mehed ajand ühe kinni, kuna teised loomad karjane ajand ruttu merre tagasi ja palund nuttes selle ühegi vabastamist; lehm ajaga harjund maise eluga; ainult meretuulega ta tõstnud sõormeid ja inisend nuttu, kord katsund ka põgeneda; alles pääle vasika sündi ta saand troosti ja jäänd lõplikult maale (< L.-Nigula); ka Vormsil seitse halli suurte udaratega rammusat lehma tulnud merest ja kaks jäänd maa pääle karja, andnud kumbki rikkalikult piima nagu kaks-kolm muud lehma (Vt. ka Russwurm, Eibofolke II 253, § 382, punkt 5 ja Eisen, Näki-raamat¹ 79.). — 1872. aastal kirjutab Holzmayer (Osil. I 54 q 1), et “merre lehmad” on sinihalli värvi ja tulevad sageli rannale sööma (< Sörve, Muhu). Selle illustreerimiseks Holzmayer jutustab edasi, kuis ühel päeval keegi tüdruk magand Sörves mererannal; ärgates ta pannud tähele, kuis just parajasti tulnud mereveest välja kari merelehmi, söönd rannal ja pidand minema viljapõllule; et takistada seda, tüdruk joosnud lehmele järele, ja need ajelnud kohe vette ning kadund; ainult seitse tükki, keda ta oma jooksuga eraldand muist lehmost, pole saand enam vette tagasi ja jäänd inimeste manu; nendest põlvnevadki kõik sinihalli karva lehmad (Osil. I 54 q 2 < Sörve). Edasi kirjutab Wiedemann 1876. a. (LdE 433) näkineitsist või veeema tütrest, et see ajand Hiiumaal sageli halle elajaid rannale ja karjatelnud neid säält; kui kellegil õnnestund varastada osa lehmost, siis ta kadund järelejäänutega nuttes merre; veel praegugi näidatavat selle halli karja järeletulijaid. — 1896. aastal trükib Eisen (Kodused jutud I 36, Nr. 28) (Vt. ka Eisen, Näkiraamat¹ 78.) huvitava loo Helmest Valgjärve lehmast, kes tulnud sügisel uduse ilmaga järvest talu-

karja ja jäändki sinna, sünnitand aastatega juba seitse vasikat, kuni siis seitsme aasta pärast taas sügisel uduse ilmaga tasane hää järvest kutsund “vitsi, vitsi, hellike! vitsi, vitsi, hellike!” — ja vana Hellik kõigi oma seitsme lapsega joosnud karjast järve tagasi. — Järgmisel 1897. aastal Eisen avaldab “Näkiraamatu”, mille andmed sinilehmest esitagem selle teise täiendet trüki järele (1922) (Esimeses trükis veelehmest vt. lhk. 59, 78, 79 ja 111.). — Kõigepäält Eisen konstateerib (lhk. 44), et “mere lainetama panemise kõrval hoivad mereneitsid ka merekarja; mõnikord tulevad nad karjaga veest maismaale; juhtub siin nende karjale õnnetust, siis lähevad nad nuttes merde tagasi” (vrld. vastavat Wiedemanni teadet, mida Eisen nähtavasti esitabki). Edasi (lhk. 45) Eisen, toob paralleeli rootslasilt, kes seletavad, et “merenaine” tuleb oma loomega kaldale välja neid söötma; Eestis olevat “veest välja tulnud loomad tavalisest lehmad, harva hobused ja lambad; sigu ei ole mulle Eestist silma puutunud” (Oma Näkiraamatu esimeses trükis lhk. 79 Eisen arutab, kas selliseid veest tulnud loome näkkeks pidada või mitte, ja jõuab eitavale seisukohale: “Mis häda piaks näituseks näkki seitsmeks aastaks lehmaks muutma, et siis kõige oma poegadega jälle järve tagasi minna? Ehk mikspärast piaks näkk lehma näol jäädavalt maale elama jääma? Ma usun kindlasti, et näkk paremaks piab veevaimuna vees elada kui maa peal lehm olla. Kui siis vahel loomad veest maale tulevad, siis pole need muud kui mere ehk järve loomad, sest esivanemad uskusivad ju, et meres ja järvedeski omad loomad asuvad.”). Ja lõpuks Eisen avaldab kolm veelehmi puudutatavat muistendit, mis avaldame siingi täieliku ülevaate saamiseks sest motiivist.

MÄHAJÄRVE HALL LEHMAKARI

Kord hoidnud karjalapsed Mähajärve ääres karja. Äkitselt tuleb järvest rammus ilus lehm välja. Järvelehm läheb talulehmade juurde, sööb nendega üheskoos. Õhtu jõuab kätte. Võõras järvelehm läheb peremehe karjaga koju, teisel päeval jälle ühes karjaga välja ja õhtul jällegi koju. Peremees võtab järvelehma enesele; süda rõõmus, et ilma hinnata ütle mata tubli lehma omandanud.

Aastad kuluvad. Järvelehm poegib iga aasta vasika, ilusa ja rammusa nagu ise. Peremees jätab iga järvelehma halli vasika eluvasikaks. Vasikatest kasvavad lehmad. Noored lehmad annavad, nagu nende emagi, nii rohkesti piima, et ette vaadata tarvis, muidu jookseb piim üle lüpsiku ääre.

Peremehele on järvelehmast kogu hall kari kasvanud. Kõik kihelkond imestab peremehe ilusaid lehmi, kelle sarnaseid viieskümnes vallas ja kümnes? kihelkonnas ei nähta. Talus otsegu piima allikas voolamas ja võiküngas kasvamas: kuidas ka pere söögu ja müügile võid viiakse, võile ja piimale talus lõppu ei tule.

Peremehe süda hüppab rõõmu pärast oma karja vaadates. Külamehed katsuvad kadeda silmaga karja sigidust küll seisatada, aga ei aita midagi: kari kasvab ühtelugu, karjasaadused võrsuvad iga päevaga.

Ennäe, üks läinud kord peremees ja perenaine isekeskisi sõnelema. Teine ei tahtnud teisele järele anda. Perenaine sammub pahal tujul õue, õuest karja-aeda. Karja-aias juhtub talle vana järvelehm teele ette. Perenaine lööb käega lehma. Lehm kohkub, nagu oleks välk teda puutunud. Silmapilk lehm väravast välja, just nagu kiili jookstes järve poole. Kogu kari vanale lehmale järele. Küll ruttab perenaine karja kinni pidama, aga asjata kõik: iga lehm jookseb perenaisest mööda, ikka järve poole. Jõuavad järve äärde, kargavad järve, kaovad järve.

Küll hüüab ja vissitab perenaine järve kaldal, küll ootab lehmade tagasitulekut, aga ükski lehm ei pista pead järve veest välja ega näita ennast enam. Kõik järvelehmade sugu ühes vana lehmaga jääb järve põhja edasi elama.

Mõnel aastal tuleb hall lehmakari jaaniööl järve kaldale rohtu sööma. Ruttab keegi neid kinni püüdma, siis jooksevad kõik eest ära järve tagasi. Talu karjaga ei seltsi nad enam. — Eisen, Näkiraamat² 143, Nr. 134.

KUMMALISE VILEGA MERELEHMADE KARJUS

(O. Shants Pootsist (Tõstamaa kih.).)

Kord tulnud Saaremaa rannas üks isemoodi karjane hallikirjude loomadega merest välja randa ilusa murumaa peale. Loomad söönud isuga ilusat rohtu ja olnud väga rõõmsad. Karjasel aga hakanud igav, uni tulnud peale; karjane jäänud magama. Loomad söönud esmalt, küll rannas, aga viimaks läinud rannast kaugemale. Karjane ometi maganud edasi. Seal ligidal niitnud üks mees oma naisega heina ja näinud seda lugu pealt. Läinud tüki aja pärast karjase juurde vaatama. Näinud: karjasel olnud iseäralik vile. Kui seda vilet puhutud, siis kogunenud loomad kõik kokku.

Mees võtnud vile kaasa ja läind jälle heina niitma. Viimaks ärganud karjane üles. Näinud: loomad kadunud. Hakanud kohe vilet otsima, et sellega loomi kokku koguda, aga vile kadunud nagu tina tuhka, ei leia enam kuskilt. Läinud viimaks mehe käest küsima, kas ehk mees ei ole vilet leidnud. Mees annud karjasele vile kätte ja juhatanud, kuhu külge loomad läinud. Karjane tänanud meest südamest, annud mehele vikati ja ütelnud: Kui sa seda vikatit luiskad, siis ei hakka ta enam rohu peale. Selle eest hoia ennast!” Karjane ise läinud selle peale loomi otsima. Vilistanud tüki aega. Kõik loomad, kes iganes vilehäält kuulnud, tulnud kokku. Mees sammunud viimaks vette tagasi, loomad taga järele. Mõned loomad ei olla aga vile häält kuulnud, vaid jäänud maale edasi sööma. Sest saadik olla Saaremaal enamasti hallikirjude loomade sugu. See mees niitnud selle vikatiga eluaja ega ole teda ialgi luisanud ega kõhutanud. Ja ometigi niitnud ta kõige paremini.

Mehe naine ei annud aga mehele rahu, vaid ütelnud: “Kõhuta ometi ka! Ei tea, kui hästi vikati siis veel rohtu niidab! Mees pole täitnud naise käsku, vaid pidanud karjase ütlemise meeles. Viimaks tüdinud naise sundimisest ära ja luisanud vikatit. Kohe olnud puulaast

vikati otsas; Vikat ei ole enam rohtu niitnud. Mees kahetsenud küll, aga mis kahetsemine enam aitas. — Eisen, Näki-raamat² 144, Nr. 135.

KUIDAS KIHELKONNA POISS MERE-EMA TÜTRE ENESELE NAISEKS SAI

(A. Kuldsaar Sõrvest. Vt. Näkiraamat¹ lhk. 59, Nr. 65.)

Kord läinud üks Kihelkonna poiss mere äärde käima. Näinud korraga: merest tulnud suured hobuste ja lehmakarjad kaldale, kaks karjast järel, üks poiss, teine tüdruk.

Kihelkonna poiss hoidnud ennast vähe kõrvale. Jäänud vaatama, mis sest välja tuleb. Tüki aja pärast läinud karjad jälle merre tagasi. Enne seda uinunud aga karjatüdruk kaldale magama. Kihelkonna poiss läinud magavat tüdrukut vaatama. Tüdruk olnud talle nii meele pärast, et tüdruku enesele naiseks võtnud.

Elanud mitu aastat õnnelikku abielu. Selle aja sees sündinud neile lapsigi. Mees käinud igapäev teiste meestega merel kala püüdmas. Kaevanud aga iga päev halva kalasaagi üle. Ühel päeval ütelnud naine: “Võta mind merele kaasa. Ma näitan, kus head püügikohad on!” Mees võtnudki teisel päeval naise merele kaasa. Meest tahtnud igapäevase püüu kohta võrku sisse lasta. Naine keelnud ja ütelnud, et see ülla ta isa õu ja kalu seal ei olla. Käskinud edasi sõuda.

Kui nad tüki maad olid edasi sõitnud, ütelnud naine: “Vaata, siia laske võrgud sisse; see on mu isa karjalautade tagune. Siin on kalu kui palju.” Võrgud lastud välja. Naine aga kadunud laevast. Tüki aja pärast tulnud naine jälle vee peale nähtavale, suur lüpsik käes, vahutav õlu sees. Pakkunud kalapüüdjatele juua. Mehed küsinud, kust ta selle saanud. Naine vastanud, et ta selle isa õllevaadist toonud. Mehed joonud ja kiitnud.

Viimaks võtnud naine tühja lüpsiku ja kadunud uuesti vette. Mehed oodanud ja oodanud, aga naine jäänudki vette. Mõni aeg peale seda rääkinud lapsed isale iga kord, kui isa väljast koju tulnud, et memm neid vaatamas käinud ja neile uued riided toonud. — Eisen, Näki-raamat² 145, Nr. 136.

Ning nüüd siis lõpuks oleme jõudnud Eiseni eelpool mainitud artiklini “Jõulu lehes” 1905, mis oleks ühtlasi täniseni ainsaks eestikeelseks analüüsikatseks merelehmade puhul. Eisen iseloomustab siin veelehma järgmiselt: nad on “lihavad, nagu oleksivad seitse head aastat varao laudas nuuma peal seisnud... kannavad halli karva just nagu meri ise; halli karva pärast ei või neid kuigi kaugemale näha: näitab, nagu sulaksivad nad merega üheks; mere põhjast tulevad merelehmad mõne korra randa; ei tule muidu, tulevad maa rohtu sööma; mõne korra kipuvad koguni viljagi kallale; enamasti ilmub merekari üksi; juhtub ometi sedagi, et karjaga karjane kaasa tuleb; küll olen küsinud ja kuulanud, aga rahvasuu pole mulle teadnud vastata, keda merekarja karjaseks tuleb pidada; karjane jääb vahel kaldale magama; üles ärgates on tal tegemist, et karja jälle tagasi saada” (lhk. 27). Edasi Eisen

jutustab siingi juba eelpool esitet loo kummalise vilega merelehmade karjusest (vt. lhk. 174) ja lisab teiseks järgmise muistendi.

HALLID LEHMAD TULEVAD MEREST VILJA

Korra nägi üks Hiiu perenaene, et hallid lehmad merest välja tulivad ja ta viljapõllule minna tahtsivad. Perenaene jooksis lehmi viljast ära ajama. Perenaest nähes ruttasivad lehmad kohe mere äärde tagasi ja “kadusivad vette. Paarile lehmale jõudis perenaene ometi ette, nii et need enam tagasi ei pääsnud. Perenaene ajas need oma karja sekka. Need ilusad hallid lehmad jäävad perenaesele ja neist sai tubli tõugu looma soo. Lehmad kippusivad aga edespidigi alati merele. Mere eest pidi perenaene neid kangesti hoidma (Jõulu leht 1905, lhk. 28; vrld. Russwurmi ja Holzmayeri samasisulisi kirjeldusi eelpool.).

Konstateerind veel, et merelehmade “kinnipüüdmine oli vähem raske kui nende silmamine”, sest nad tulnud “enamasti niisugusel ajal kaldale sööma, mill kedagi inimest nägemas ei olnud”, ja et merelehmad iseendast “on alati rammusad ja annavad rohkesti piima”, mispärast iga peremees ihaldand neid püüda, — Eisen asub lõpuks lahendama eesti merelehmade algupära küsimust (lhk. 28):

Merekari oma karjasega tuletavad meile paari nähtust Germania mitologiast meelde. Seal ilmub näituseks Gefion oma härgadega merest ja jääb meremaale (Seelandi) paigale. Kui meid aga härjad eemale tõrjuvad, mõtelgem Germania mitoloogilise olemise Nertuse peale. Nertus asub kaugel mere saarel, tuleb sealt aga oma lehmadega vahel mujale. Kuhu ta ilmub, sinna asub kohe õnn ja õnnistus. Niisugune õnn ja õnnistus kestab seni kuni Nertus seal viibib.

Ma ei taha tunnistada, nagu oleksivad esivanemad merelehmad ja karjase germanlastelt laenanud, vaid ainult tähendada, et siin natuke sarnadust leidub.

Tuul rannale teisest rannast
Viib aateidki alati
Ja aated need sünnitavad
Taas aateid seal edasi!

Ligemal juurdlusel meie ei saa ometi leppida ainult tagasihoidliku sarnadusele viitamisega, nagu teeb seda Eisen, vaid peame tunnustama lausa, et merelehmade motiiv on siiski otsekohene lain germaani maailmast nii liivlaste ja lätlaste kui ka eestlaste ja soomlastegi (Krohn, SRU 78; Aarne FFC 33, S. 57**. Olgu ometi mainitud, et Aarne registreeritud kolmest variandist ainult esimene vastab siin käsitletud merelehmade motiivile: “Kord oli Hiisi (= veehaldja) lasknud oma karja Kutiste mõisa rannaniidule sööma; need sõidki siis päris vahvasti; tuli sinna ka keegi eit ja ennatas haarata kinni kaht lehma enne kui Hiisi kutsus oma karja tagasi (vette); ja need kaks lehma jäid siis eidele ja olid palju paremad

lüpsma kui tavalised lehmad; see oli Kutiste karja algus” (< Urjala, Perho 17). Aarnel on jäänd aga registreerimata Soome Kirjanduse Seltsi kogudes huvitav teisend, mille esitame kah võrdluseks: “Kord tõusis veelehm maale jõest ja tuli sööma heina; seda nägi talu perenaine ja läks ja võttis selle lehma kinni ja viis oma lauta; siis tuli veehaldja eit paluma tagasi oma lehma, kuid perenaine ei tihandki anda lehma ära, sest see lüpsis mitu lüpsikut päevas; veehaldja eit vaid palus kõvasti oma lehma tagasi, sest tal olevat pisikesi lapsi, ja ähvardas kõvasti, et kui eales tuled vee pääle, nii ta haarab su tukast; perenaine pole julgendki siis hoida lehma, vaid pidan d viima selle sinna, kust selle oli võtnud” (Alajärvi, HA XXIV 3).). man, nagu on väitnud ja tõestand seda juba varem Uno Holmberg (WG 173) (Säälsamas lhk. 167 Holmberg puudutab ka merelehmi Eestis ja Liivis.). Kuid vististi küll täitsa ilmaasjata Eisen esitab seejuures paralleelseks Gefioni ja Nerthuse kauged ja meile võõrad motiivid, kuna sinakad merelehmad eksisteerivad ju germaani usundis üsna üldiselt neist kahest nimest hoopis eraldi omaette iseseisvalt (Vastavat kirjandust: Grimm DM² 458; Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie und Sittenkunde I 353; Norlind, Studier i svensk Folklore 97—99 jne. Võrdluseks väga soovitav oleks lugeda ka Holmbergi artiklit “Metsän peidossa” (KsVk III 16—60); vt. ka Dähnhardt, Natursagen III 86.). Germaanlasilt merelehmade motiiv on rännand siis Soome ja Baltikumisse ning saand nõndaviisi tuttavaks ringi ümber Läänemere — niisama nagu kah germaani algupära mereneitsidki, kes karjatavad harilikult neid sinilehmi. — Olgu juhitud sel puhul tähelepanu ka veel iseloomustavale üksikasjale rahvaste keelelises loomingus: pääle kalade meres asuvaid vähemtuttavaid loomi tõlgitsetakse sarnaduse järele sageli kuivamaa loomade (kui enamtuttavate) nimedega näit. meresiga, merehärg, merehobune, meresiil, mererott, merekoer jm. Läänemere tähtsamaid veeloomi on kahtlemata hülje, ja siin torkab silma, et just germaani maailmas hüljet tõlgitsetakse üldise nimetuse “merekoer” (Seehund, vrđl. ladina canis marinus) kõrval ka “mere vasikas”: saksa Seekalb, Meerkalb (ahd. merikalb, merikuo, meriohs), ingl. sea-calf (vrđl. ladina vitulus marinus) (Falk-Torp, Norwegisch-dänisches etymologisches Wörterbuch (sub sael); Hellquist, Svensk etymologisk ordbok (sub säl). Nimetused tulevat päämiselt hüljete häälitsemiseist, nagu Hellquisti järele ka kreeka algupära phoca.). Ja miks ei võind siis hülje, kes tuleb veest rannale ja kaob taas siniseisse voogesse, — miks ei võind siis see reaalne “merevasikas” anda omaltpoolt massifantaasiale tõuget irreaalsetegi merelehmade kujuteluks ja levitada seda sinilehmade motiivi mööda Läänemere rannikuid? Selle kaudse tõendusena näeme alamal, et hülged on põhjustand veel muudegi üliloomulikkude olevuste kujunemist ja seginend isegi mereneitsi näki mõistega (vt. § 71—73).

67. Kogu rannikul teatakse jutustada, kuis mõnigikord Sõrve hobused ujund üle väina Liivi randa või ümberpöördult ja kuis siis käidud neid vastamisi otsimas (L, Ii, Ir, Pr, V). Sageli aga massifantaasia eksib reaalsest elust üliloomulikku ja kujuteleb meres samuti kui metsas (vt. § 52) imelisi hobuseid, keda nimetetakse merehobuseiks: mjer-ibbist (L, Ii, Sr, Ir, Kr, Pr) ~ mjer-õbböst (Kr, V). Juba eelpool esitet lugudes mainiti paar korda möödaminnes mererahva hobuseid (Sr 132 ja Kr 292 = S. 23, vt. § 61), kusjuures nimeteti neid kord siniseiks (Kr 292), teinekord koguni kuldseiks (Sr 132). Merehobuseid nähtud alatasa; sageli ujund paadile järgi väga ilus hobune, sõõrmed laiiali (Pr). Jutustaja enda mees näind neid kord laeva püaras; kapten seletand, tema näinuvat neid karjadekaupa küll siniseid,

küll halle, küll kirjused; kui nad pääsvat oma koplid valla, siis nad ju ajelevat ringi mis kole; mõnikord nähtud ka punaseid laikotsaga hobuseid, teinekord taas mustjashalle valge otsaga, aga alati nad olnud väga ilusad (Pr). Tihti tungib kirjeldusis esile reaalne lõunamaa hippopotamus: merehobused on suured ja pruunikad, lühemate jalgade ja suurema paaga kui maa-hobused (V); neil olevat peenikene kael, aga meie meres neid ei elavatki (Kr); neid olevat nüüd veel ainult vööras mais, sääl Austraalias vöi kus; sääl nad asuvat enam nagu järvedes, ujuvat ja söövat magusat pilliroogu, ajelevat mõnikord karjakaupa ringi ja olevat kole vihased, murdvat inimesi (Pr).

Üldiseimalt merehobune on Liivis lihtsalt lastehirmutiseks, kelle algupära tuleb otsida tuttavast näkiloost, kus lapsed ronivad järjest pikemaks venivale hobusele (S. 30 — vt. § 73). Juba Saarimaa kirjutab (Vir 92), et lapsi hoiatet: ärge minge randa, tuleb merehobune, lööb oma savaga, viib teid merre (Ir). Varemalt ja praegugi veel öeldavat lastele aina, kui nad tükivad liiaks randa, et merehobune tallab nad ära (L, Ii, Pr). Mõnikord lapsed isegi näind supeldes, kuis merehobune tantsiskelnud vees, ja lapsed joosnud koju; siis vanad ikka hoiatand: kui teie veel lähete suplema, siis merehobune tuleb, tallab teid päris ära (Pr).

Nagu merelehmi karjatab ilus neitsi, mi ratsutab hobustega mõnikord poiss (Pr), kuna hobused ise kuuluvad mere (lossi) isandale vöi kuningale, nagu seda kirjeldetakse paaris alljärgnevas muistendiski.

KAKS SUURT SINIST HOBUST MEREL (S. 31)

Jutustaja enda vend olnud poisikesena kord rannas hobuseid karjatamas. Sääl tõusnud veest välja kaks suurt-suurt hobust, läind mööda merd edelasse, nii suured sinised, milliseid keegi polnud näind. Vend kaaslasega joosnud koledas hirmus koju, et pole oma hobuseid enam näindki. Siis arvatud, et need muud midagi pole olnud kui merehobused. Need olevat muidu samasugused kui koduhobusedki, aga sinised. Eks nad jumala loodud puha ole. — Sr 45.

MEREHOBUSED TORMAVAD LÖÖJALE KALLALE (S. 31)

See juhtund umbes sada aastat tagasi Vaid-külas Folmań-talus. Mehed asutand kord öhtupoole merre minema, kui poisikesed tormand rannast mäele ja seletand, et kari hobuseid ujud merest randa ja tantsiskelevat nüüd rannal, olevat küll musti, küll siniseid, küll kõrbe, tuldagu aga vaatama. Lestavörgud olnud parajasti vabateibail kuivamas. Meestel olnud hirm, et hobused kisuvad need vast katki, ja tõtand randa võrke võtma. Kuid hobused polnud puudutandki võrke, vaid hüpnud kõik rõõmsalt ühes hunikus koos Folmań- ja Udruotš-talude vahel. Mehed sidund võrgud kokku ja vedand paadi vette. Vana Lanks tulnud veel randa kalle üles viskama (puid, milledel paat rannal seisab). Ta saand säält

maast sellise pika vitsa ja löönd üht hobust, kes olnud kõige ligemal. Ah sa taevas! kus kõik hobused tormand talle kohe selga, nii et ta suutnud veel vaevalt paati putkata. Mehed sõudnud kõigest jõust ja ainult hiigla hädaga neil läind korda põgeneda hobuste eest. Tervelt kaheksanda sülla sügavuseni hobused ujund neile järgi, sõõrmed otse paadi päras. Alles pärast, kui nad sõudnud üle kaheksanda sülla, hobused kadund vee alla. — Eks need siis olnud ühe mereisanda hobuseid; nad ei sallivat, et neid puudutetakse. — Kr 295 (< Pr).

HOBUSTE TRANSPORTEERIJAD NÄEVAD MEREHOBUST (S. 31)

Sikrõg-külas eland üks vanapoiss Kõrli Klamberg. Nüüd ta on juba ammu-ammu uppund. Jutustaja ise kuulnud vanasti, kuis see kõnelnud oma juhtumisi. — Temal olnud selline pisikene purjek, millega ta toond sügiseti ikka hobuseid Saaremaalt siia ja härgi, oinaid, hanesid ja mida puha. Nõnda nad siis tulnud kord jällegi Saaremaalt hobuste ja härgega. Tema õemees sõudnud natukene ennem välja. Nad olnud juba kahe sülla sügavusel, kui ujund neile vastu väga ilus punane laikotsaga hobune. Nad arvand, et see on hüpand õemehe paadist välja ja ujub Saaremaale tagasi. Nad tahtnud püüda teda kinni, kuid kuidagi pole saand, ja karjund, et rannal rahvas tuleks hobusele järgi. Nad pöörnud paadigi ümber, kuid pole jälle nõnda ruttu saand. Rannas kuulnud kah karjumist ja arvatud taas, et sel Klambergil hobune on hüpand välja. Kuid keegi pole saand hobust kätte. See tormand sõõrmed laiali, ujund ulgumerele ära. Küll sõutud talle järgi kuni kaheksanda sülla sügavuseni, kuid ikka pole saadud pidada seda kinni, sest see olnud merehobune, merelossi isanda loom — Pr 255.

VÕÖRAS POISS SINISEID HOBUSEID KARJATAMAS (S. 31)

Ah, need merehobused mõistvat nii ilusasti tantsida, et otsekui “frankseesi” (= danse Française)! Vana Reffan Didrik (oma kaks põlve tagasi) jutustand, kuis kord kevadel Ruotš-talu (V) pojad läind ristipäeval Kuolka-külla jumalateenistusele. Säälnad näind rannal nagu mingi laagri suuri loomi — kas nüüd hobuseid või lehmi, pole kaugelt näind. Nad läind ligemale ja märgand, et asi pole korras: olnud suur laager siniseid hobuseid, üks meesterahvas man, hobuseid aga mõni paarkümmend. Nad läind selle mehe manu — see seisnud Kuolka pool küljes püsti, suur piits käes. Poisid öelnud, lubagu mees hobused neile (neid olnud neli), nad ratsutaksid Kuolkasse jumalateenistusele, nõnda nad öelnud nii nagu naljapärast. — Neid ei võivat anda, need olevat kuninga hobused. Siis üks poiss öelnud, ta püüdvat ise ühe hobuse kinni, ja astundki ligemale, vaat nõnda, päris ligi pole veel saand, kui see võõras poiss öelnud, hoidku selle eest, seda ärgu tehtagu, et neid puudutetaks käega, sest siis hobused võivat tallata neid ära säälsamas selle koha pääl. Siis see poiss, kes neid hobuseid karjatand, hüpand ühele selga — väga ja väga ilusad hobused olnud — ja ratsutand merre sisse, kõik kari tantsiskelles, hüpeldes ja himudes järgi. Poisid aga pärast kahjatsend, et nad polnud küsind järgi, millise õieti kuninga hobused need on. — Pr 256.